

11. HAFTA

J.J.Rousseau: *Toplum Sözleşmesi*

Toplum Sözleşmesi (Du contrat social; ou Principes du droit politique) Jean-Jacques Rousseau'nun 1762'de yayınladığı politik ve felsefi içerikli bir tartışmadır.

Bu eserinde Rousseau, *Eşitsizliğin Kökeni*'nde (1754) tanımladığı ticari toplumun sorunları karşısında, en ideal toplumu oluşturmanın olanaklarını teorikleştirir. (*Toplum Sözleşmesi* yüksek ilgi çekmiş olmasına rağmen, *Emile*'e gösterilen tepkiler bahane edilerek, her iki kitap da toplatılarak yakılır.)

Rousseau, iktidar olan politik gücün yasama gücüne sınırsızca sahip olmasına itiraz ederek, bu hakka yalnızca “egemen” olanın sahip olabileceği tezini ileri sürer. Bu açıdan *Toplum Sözleşmesi*, Avrupa'da, özellikle Fransa'da politik reformlara, devrimlere ilham vermiştir.

Toplum Sözleşmesi'nin temel amacı, meşru bir politik egemenliğin olup olamayacağı sorusunu yanıtlamaktır. Rousseau'ya göre, insanların etkileşimleri onları doğa durumundaki iyi koşullarından çok daha kötü bir duruma sürüklemiştir.

Kitabın I. Bölümü, sivil toplum ve onun yapısal niteliklerine ayrılmıştır. II. Bölümde, sivil toplum için zorunlu olan egemen gücün doğası, işlevi ve gerekliliği tartışılır; aynı zamanda oluşum süreci şartları incelenir. Kitabın III. Bölümünde, hükümet ve hükümetin devlet içindeki konumuna bakılır; hükümet biçimleri ve iktidarın sınırları tartışılır. IV. Bölümde, sivil din ve adil toplum yapısı tartışılır.

“Niyetim, insanları oldukları gibi, yasaları da olabilecekleri gibi ele alıp, toplum düzeninde güvenilir ve haklı bir yönetim kuralı bulunup bulunamayacağını araştırmaktır. Bu araştırmada, adalet ile fayda birbirinden ayrı düşmesin diye, hakkın onayladığını çıkarın gerektirdiğiyle uzlaştırmaya çalışacağım.

Önemini ispatlamaksızın giriyorum konuma. Bana, “Sen kral mısın, yoksa yasacı mısın ki, politika üstüne yazı yazıyorsun?” diye soracaklara vereceğim karşılık şudur: Ben ne kralım, ne de yasacı; onun için politika üstüne yazıyorum ya! Hükümdar ya da yasacı olsaydım, ne demek gerektiğini söyleyip vaktimi boşuna harcamaz, ya yapacağımı yapar ya da susardım.

Özgür bir devletin yurttaşı ve egemen varlığın bir üyesi olarak dünyaya geldiğim için, kamu işlerinde sözümün etkisi ne denli az da olsa, oy verme hakkım bu işleri öğrenmek görevini yüklenmeme elverir. Her ne zaman yönetim düzenleri üstünde düşünsem, araştırmalarımda kendi memleketimin yönetimini sevme konusunda yeni yeni nedenler bulup seviniyorum.”

“İnsan özgür doğar, oysa her yerde zincire vurulmuştur. Falan kimse kendini başkalarının efendisi sanır ama böyle sanması, onlardan daha da köle olmasına engel değildir. Bu değişme nasıl olmuş? Bilmiyorum. Bunu yasallaştıran

nedir? İşte bu soruya karşılık verebilirim sanıyorum. Sadece kaba gücü ve bu güçten çıkan sonucu düşünmüş olsaydım, şöyle derdim: Bir ulus boyun eğmeye zorlanır da boyun eğerse iyi eder; boyunduruğunu silkip atabilecek olur da atarsa daha iyi eder. Çünkü özgürlüğünü kendisinden hangi hakka dayanarak almışlarsa, yine o hakka dayanarak geri almasında, ya bu davranışı haklıdır ya da özgürlüğünün elinden alınması haksızdı. Ama toplum düzeni bütün öbür hakların temeli olan kutsal bir haktır: Bununla birlikte, hiç de doğadan gelme değildir, sözleşmelere dayanmaktadır. İş, bu sözleşmelerin neler olduğunu bilmektir. Bu soruna gelmeden önce, demin söylediklerimi ispatlamalıyım.”

(J.J. Rousseau, *Toplum Sözleşmesi*, çev. V. Günyol, İş Bankası Yayınları).